

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

Agentura
pro sociální začleňování

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

m'am'aloca: [mamaloka], občanské sdružení

Evaluační zpráva:

Kolín

Evaluace lokálního partnerství ASZ

M'am'aloca, o.s.

M'am'aloca, o.s., 2015

Obsah

1	Úvod	5
2	Zadání a cíle evaluace.....	6
2.1	Cíle evaluační analýzy	6
3	Metody a postupy analýzy, průběh sběru dat	7
4	Zhodnocení spolupráce ASZ s partnery.....	9
4.1	Zahájení spolupráce, očekávání a motivace	9
4.2	Další průběh spolupráce.....	Chyba! Záložka není definována.
4.3	Odchod agentury a ukončení spolupráce	9
4.4	Nastavení, udržitelnost a efektivita integračních mechanismů.....	12
4.5	Hodnocení spolupráce obyvateli SVL	13
5	Klíčová rozhodnutí a přístupy vedení obcí ke spolupráci.....	14
5.1	Změny v oblasti sociálních (integračních) politik	14
6	Konkrétní dopady projektů	16
6.1	Zaměstnávání	16
6.1.1	Služby v zaměstnanosti	16
6.1.2	Tvorba míst pro nekvalifikované osoby a osoby se sníženou kvalifikací .	17
6.1.3	Systém prostupného zaměstnávání	18
6.2	Vzdělávání a volný čas.....	19
6.2.1	Předškolní výchova.....	20
6.2.2	Základní školství	20
6.3	Sociálně patologické jevy a sociální služby	24
6.3.1	Prevence kriminality.....	24
6.3.2	Dluhové poradenství a finanční gramotnost.....	25
6.3.3	Podpora sanace rodiny.....	25
7	Změny kvality života v lokalitách a v obcích.....	27
7.1	Zengrova ulice	27
7.2	Ubytovny	Chyba! Záložka není definována.
7.3	Další problematické lokality	27

7.4	Participace obyvatel	28
8	Případová studie – bydlení	29
8.1	Dokumenty	29
8.2	Záslužný systém v SVL Zengrova a jeho účinnost.....	31
8.3	Vystěhovávaní z lokality Zengrova	32
9	Závěry a doporučení.....	34
10	Seznam zdrojů	36
10.1	Literatura, internetové stránky a další dokumenty	36
10.2	Rozhovory s aktéry	37

1 Úvod

Předkládaný text shrnuje výsledky evaluační analýzy, která byla zpracována v Kolíně v měsících duben až srpen 2015. Zadavatelem výzkumu byla ČR – Úřad vlády České republiky, zastoupený Bc. Martinem Šimáčkem, ředitelem Odboru pro sociální začleňování (Agentury, též Agentura pro sociální začleňování, ASZ). Dodavatelem výzkumu bylo občanské sdružení M'am'aloca. Struktura analýzy vychází z požadavků Agentury specifikovaných v zadávací dokumentaci.

Údaje v textu odrážejí stav v době šetření, pokud není uvedeno jinak. Je nutné počítat s tím, že některé děje (např. migrace ve vymezených lokalitách) jsou dynamické a mohou podléhat rychlým zvrátům, které nebylo možné zaznamenat, jelikož se mohly odehrát po návratu výzkumníků z terénu.

2 Zadání a cíle evaluace

2.1 Cíle evaluační analýzy

Cíle předkládané analýzy byly v zadání ASZ formulovány takto:

a) vyhodnotit adekvátnost sociálních (integračních) politik v obci a zjistit, zda zavedená opatření odpovídají potřebám lidí ohrožených sociálním vyloučením.

b) vyhodnotit udržitelnost a efektivitu struktur sociálního začleňování ve městě v momentě, kdy ASZ opouští obec (tato situace se týká Kolína) nebo když již rok v obci přímo nepůsobí. Zhodnotit, zda došlo k vytvoření a přetrvávání struktur umožňujících integraci a participaci lidí ohrožených sociálním vyloučením (průběh ukončení spolupráce, předání agendy obci a dalším aktérům; zda vedení obce i nadále udržuje a naplňuje inkluzivní ideu původního partnerství, zda zvládá a rozvíjí samostatnou integrační činnost i bez asistence Agentury, zda dělalo revizi plánu nebo se věnovalo přednostně udržování služeb; zda se zachovala funkční platforma aktérů, na jaký subjekt byla platforma převedena, jak často se schází; zda se zavedené služby udržely, zda jsou používány, kdo je používá a kdo k nim nemá přístup). U lokalit, kde již ASZ nepůsobí, budou významně posílena témata samostatné integrační činnosti obce.

c) poskytnout podklady pro změnu a přizpůsobení metod a procesů fungování aktérů na celkové i lokální úrovni.

Po jednání se zástupci Agentury pro sociální začleňování byly zahrnuty ještě další dílčí cíle, které se týkají zejména místních specifických problémů.

3 Metody a postupy analýzy, průběh sběru dat

Metodika práce vycházela ze zadání, které je definováno ve Výzvě k podání nabídky (dále jen Výzva) „Evaluace v lokálních partnerstvích – 2014“. Působení ASZ v Kolíně skončilo k polovině roku 2014. Již při působení Agentury v Kolíně byla publikována Evaluace lokálního partnerství Kolín¹ provedená v rámci zakázky Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2011. Jak upozorňují autoři této evaluace, bylo hodnocení práce a výsledků Agentury pouze částečné, neboť se zpracovávalo v době, kdy působení Agentury nebylo dokončené.

Předkládaná evaluace z těchto faktů vychází. Kromě toho, že se věnuje procesu působení ASZ v místě pouze v základních bodech (na toto téma byl kladen důraz v předešlé evaluaci), výrazněji hodnotí výsledky působení ASZ a jejich udržitelnost.

Evaluace v Kolíně byla realizována kombinací kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod. Zvolené techniky sběru dat odpovídaly specifikacím Výzvy a splňovaly přísné metodologické standardy, jaké odborná práce této povahy vyžaduje.

Desk research byl zaměřen zejména na analýzu již publikovaných dat. Výchozím materiálem, který poskytl pohled na lokalitu před intervencí Agentury, je situační analýza zpracovaná v roce 2011 Demografickým informačním centrem². Data publikovaná v tomto materiálu byla konfrontována s aktualizovanými daty sebranými během zpracovávání evaluace. Pro získání bližšího přehledu byl stav výchozí situace v lokalitách prodiskutován s lokálním konzultantem. Další dokumenty, které byly při desk research zohledněny, jsou mj. Evaluace lokálního partnerství Kolín 2012, Koncepce rozvoje bytové politiky Kolín, zápisy ze zasedání Rady města a další. Jelikož činnosti ASZ v Kolíně byla věnována mediální pozornost, byly zhodnoceny také mediální výstupy v lokálním a regionálním tisku. V rámci desk research byly zjišťovány údaje do tabulky indikátorů od zástupců relevantních subjektů (MÚ Kolín, Městská policie, Úřad práce atd.).

Pro zachycení pohledu lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách či ohrožených sociálním vyloučením byly provedeny polostandardizované rozhovory s obyvateli lokalit. Snahou výzkumníků bylo, aby byla oslovena každá domácnost v lokalitě Zengrovka, která byla místem, kam se soustředila hlavní část intervence ASZ a dále se vzorkem obyvatel z problémových ubytoven v rámci celého města. Ne vždy se to povedlo, neboť všechny domácnosti nebyly v době dotazování přítomné. Část oslovených respondentů se také odmítla rozhovoru zúčastnit, někdy i tak hrubým způsobem, že nebylo možné pokračovat v dotazování ani v bezprostředním sousedství. Např. na ubytovně u Draslovky vyhrožovali

¹ Viz Kučera, P., Hurrle, J., Trlifajová, L. (2012): Evaluace lokálního partnerství Kolín provedená v rámci zakázky Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2011.

² Viz Vrána, K. a kol. (2011): Situační analýza Kolín.

obyvatelé tazatelům fyzickou likvidací, na jiných ubytovných chtěli lidé odpovídat pouze za honorář. Přesto můžeme konstatovat, že šetření v domácnostech lze považovat za úspěšné.

Stejně jako při předchozích i souběžných výzkumech v sociálně vyloučených lokalitách se opět potvrdilo, že obyvatelé těchto lokalit jsou nejochotnější vypovídat při prvním kontaktu s výzkumníky. Po konzultacích s ASZ byla připravena krátká základní osa rozhovoru a respondentům bylo umožněno šířeji mluvit o tématech, která považovali za důležitá. Vzhledem k velikosti populace v těchto lokalitách jsme uskutečnili 28 hloubkových rozhovorů v rámci všech výše jmenovaných lokalit dohromady.

Rozhovory byly nahrávány na diktafon nebo, zejména v případě odmítnutí respondenta či vyhodnocení situace výzkumníkem, zapisovány do poznámkového bloku. Výpisky z rozhovorů byly poskytnuty ASZ. Pasáže respondentů, které jsou citované v textu evaluace *kurzívou*, jsou doslovnými přepisy jejich vyjádření. Snažíme se tak předejít možnému zkomolení či dezinterpretaci výroků. Výstupy z rozhovorů byly také kromě citování v textu kvalitativně analyzovány. Nezbytným doplňkem při analýze dat z hloubkových rozhovorů byla práce s poznámkovým aparátem, pořízeným v rámci zúčastněného pozorování a diskuse všech zapojených tazatelů.

Pokud to bylo možné, odehrávaly se rozhovory v domácnostech respondentů, čímž se naplnil jeden z požadavků výzkumu, kterým byla realizace hlubšího zúčastněného pozorování. Pokud nebyli výzkumníci do domácnosti vpuštěni, odehrály se rozhovory na chodbách domů, případně na prostranství před domem. Během pozorování byl kladen důraz nejen na situaci v jednotlivých domácnostech, ale také na situaci v lokalitách jako celku (sousedství, kvalita a údržba veřejného prostoru, vztahy v lokalitě). Dále pozorování umožnilo díky zkušenostem výzkumníků činit odhady o materiálně-ekonomickém zázemí jednotlivých domácností.

Vzhledem k povaze kvalitativní části výzkumu bylo nutné zaměřit pozornost na hlubší souvislosti vývoje v sociálně vyloučených lokalitách v Kolíně s ohledem na působení ASZ. Proto byly realizovány také tzv. expertní rozhovory (ve Výzvě nazvány jako rozhovory s kompetentními činiteli). Tyto expertní rozhovory byly provedeny v úzké návaznosti na desk research. Cílem expertních rozhovorů bylo prohloubení znalostí výzkumného týmu. Osloveni byli lidé, kteří jsou problematikou sociálního vyloučení profesně dotčeni, případně ti, kteří se jí věnovali v době působení ASZ – představitelé samosprávy (místostarosta Kolína), zaměstnanci MěÚ Kolín, Úřadu práce apod. Expertní rozhovory byly polostrukturované, s akcentem na získání odborných postojů souvisejících s vykonávanou funkcí respondenta. Byly vedeny mj. s cílem získat od respondentů hodnocení působení ASZ v Kolíně. V souvislosti s požadavkem ASZ jsme kladli důraz na rozhovory s poskytovateli sociálních služeb, kteří jsou s klienty z lokalit v pravidelném kontaktu.

Specifické téma (případová studie) bylo zpracováno na základě požadavků ASZ na téma bydlení (viz kapitola 8).

4 Zhodnocení spolupráce ASZ s partnery

4.1 Zahájení spolupráce, očekávání a motivace

Hodnocení zahájení spolupráce není stěžejní částí této evaluace, přesto považujeme v kontextu jejího dalšího vývoje zmínit i tyto úplné prvopočátky. V předešlé evaluaci³ se uvádí: „Pozvání Agentury k intervenci ukazuje, že město Kolín si uvědomilo určité limity při řešení nastalé situace, ale i potvrzuje existující snahu zvrátit vývoj, který byl shledán nežádoucím.“ Tímto vývojem je myšleno zhoršování situace zejména v městské lokalitě v ulicích Havlíčkova a Zengrova, kam byli během předchozích dvou desítek let sestěhováváni problematičtí nájemníci z městských bytů, zejména pak Romové. I když se o příchodu Agentury do města uvažovalo už dříve, spolupráce byla zahájena v červnu 2011 – při prvním podání přihlášky Kolín neuspěl.

První přihlášku podávalo ještě předchozí vedení města. Druhá přihláška již přišla s novým vedením města vzešlým z komunálních voleb na podzim 2010. Po celou dobu působení ASZ, které spadalo do jednoho volebního období, tak bylo v čele kolínské radnice politické seskupení Změna pro Kolín, což lze hodnotit pozitivně. Přes jisté dílčí neúspěchy, které zástupci samosprávy připisují ASZ, tak nakonec došlo i k prodloužení spolupráce do dalších let – po komunálních volbách v roce 2014 dále zůstala v čele radnice Změna pro Kolín.

Zahájení spolupráce města s agenturou nebylo jednoduché. T. Růžička, místostarosta města, uvedl: „Na straně města, v zastupitelstvu bylo hodně kritiků nebo zastupitelů, kteří si nemysleli, že agentura bude pro ně přínosem. Bylo těžké vybojovat její působení u nás.“ Závěrem je nutné zmínit ještě roli občanského sdružení Prostor⁴, které obě kolínské přihlášky vypracovalo.

4.2 Odchod agentury a ukončení spolupráce

Intenzivní spolupráce ASZ a města Kolín skončila k závěru června 2014. Obě strany poté v červenci podepsaly Memorandum o vzdálené podpoře. Institut vzdálené podpory umožňuje městu dále využívat služeb ASZ a v memorandu byl přesně kvantifikován rozsah těchto služeb („do srpna 2015 v rozsahu 30 hodin čtvrtletně“). Kromě toho byl stanoven konkrétní plán pro tuto vzdálenou podporu, ve kterém byly stanoveny tyto tři konkrétní cíle: 1) Zajištění kontinuity aktivit v oblasti sociálního začleňování v rámci realizace Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb města Kolína na období 2015–2019, 2) Úspěšná realizace projektu OP LZZ „Rozvoj služeb a podpora sociální integrace obyvatel sociálně vyloučených

³ Viz Kučera, P., Hurrle, J., Trlifajová, L. (2012): Evaluace lokálního partnerství Kolín provedená v rámci zakázky Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2011.

⁴ Nyní po transformaci Prostor plus, obecně prospěšná společnost.

lokalit v Kolíně“ a 3) Příprava projektů zajišťujících kontinuitu sociálních služeb a dalších integračních opatření ve městě z evropských strukturálních fondů a dalších zdrojů + další rozvíjení těchto služeb. Zodpovědnými osobami byli jmenováni I. Černovský (vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví) za město Kolín a B. Podlaha za ASZ. Všechny tři cíle byly rozčleněny do dílčích kroků, které nám mohou posloužit jako vodítko pro detailnější pohled na to, jak byly jednotlivé cíle (na)plněny.

Prvním krokem v rámci prvního cíle **Zajištění kontinuity aktivit v oblasti sociálního začleňování v rámci realizace Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb města Kolína na období 2015–2019** (za který byla kromě I. Černovského spoluzodpovědná ještě R. Paňková, vedoucí pracovní skupiny osoby ohrožené sociálním vyloučením), byla „Organizace schůzek a workshopů pracovní skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením“. Tyto schůzky se dle plánu měly konat průběžně, což se podařilo realizovat. Pracovní skupina orientovaná na osoby ohrožené sociálním vyloučením se dle materiálů dostupných na informační straně věnované projektu⁵ scházela pravidelně ještě před stanovením plánu vzdálené podpory. V Kolíně se uskutečnily i specializované schůzky, např. schůzka zaměřená na problematiku bezdomovectví.

Od září 2014 měla být pozornost zaměřená na zpracování komunitního plánu rozvoje sociálních služeb (krok II.), v rámci kterého měly být navrženy priority a rozpracována opatření pro cílovou skupinu osoby ohrožené sociálním vyloučením. V listopadu 2014 mělo dojít ke schválení finální verze Komunitního plánu sociálních služeb města Kolína na období 2014–2019 radou a zastupitelstvem města (krok III.). Komunitní plán začal být zpracováván již v roce 2013. Jeho tvorba byla dokonce podpořena z externích finančních prostředků, když byla pod registračním číslem CZ.1.04/3.1.03/97.00057 financována z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Městu Kolín byla přidělena finanční podpora ve výši 1,98 mil. Kč z grantu Podpora vzdělávání a procesů v sociálních službách (v oblasti Podpora sociální integrace a sociálních služeb). Partnerem projektu bylo Centrum pro komunitní práci střední Čechy (CpKP). V rámci projektu komunitního plánování se scházely skupiny zaměřené na problematiku seniorů, osob se zdravotním postižením, rodin, dětí a mládeže a osob ohrožených sociálním vyloučením.

Upřesňujeme, že komunitní plánování začalo ještě před stanovením plánu vzdálené podpory, tzn. nebylo tímto plánem iniciováno (termín realizace projektu komunitního plánu byl od 1. 4. 2013 do 30. 11. 2014). Kromě komunitního plánu na roky 2015–2019 vznikl ještě na úvod Akční plán města Kolína pro oblast rozvoje sociálních a návazných služeb na rok 2014, který byl jakýmsi překlenovacím dokumentem, neboť platnost staršího komunitního plánu sociálních služeb skončila k roku 2013. Jelikož zpracovávání plánu začalo dříve, tak již

⁵ Dostupné online z: <http://www.mukolin.cz/cz/obcan/socialni-a-navazne-sluzby/komunitni-planovani/komunitni-plan-2015-2019/>

1. 9. 2014 došlo k projednání návrhu na schválení městskou radou⁶. Rada města svým usnesením doporučila zastupitelstvu města schválení komunitního plánu. Zastupitelstvo města komunitní plán schválilo na svém zasedání 22. 9. 2014⁷. Tímto schválením tak došlo k formálnímu naplnění III. kroku Plánu vzdálené podpory.

Posledním IV. krokem v této oblasti byla Aktualizace komunitního plánu rozvoje sociálních služeb za účasti všech relevantních partnerů – 1x ročně tvorba akčního plánu. U tohoto kroku nebyl určen žádný časový výhled. Na internetových stránkách projektu⁸ nebyla k 9. říjnu 2015 žádná aktualizace komunitního plánu uvedena.

Další cíl, Úspěšná realizace projektu OP LZZ „**Rozvoj služeb a podpora sociální integrace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Kolíně**“, byl rozdělen do tří kroků. Kromě vedoucího odboru sociálních věcí a zdravotnictví byla za tento cíl zodpovědná také manažerka projektu L. Dlouhá, která přešla z Prostor plus o.p.s. Organizace schůzek s dodavateli sociálních služeb – průběžně v pevně dopředu stanovené termíny byla plánována jako krok I. na období od července 2014 dále. Úzká spolupráce v rámci nastaveného režimu byla plněna pravidelně v intervalu min. jedenkrát měsíčně (dle potřeby i častěji).

Krokem II., plánovaným průběžně, mělo být Vyhodnocování poskytování služeb, efektivnosti, získávání zpětné vazby, propojování a provazování služeb jednotlivých poskytovatelů, eliminace překrývání služeb atd. – důraz na služby poskytované obyvatelům sociálně vyloučených lokalit v Kolíně. V průběhu došlo k jasnému nastavení a vymezení daných služeb vůči poskytovatelům, zaměstnancům a hlavně klientům. Byly stanoveny jednoduché principy (standards, provozní řády atd.) a nástroje (otevírací doba, logo, barva atd.) pro jednoduchou identifikaci a přehled. Dotazníková šetření pro zpětnou vazbu i průběžné hodnocení jsou k dispozici na Odboru sociálních věcí, kde se jimi zabývají nejen koordinátoři komunitního plánování, ale i pracovníci ostatních odborů (regionální rozvoj, dotace a veřejné zakázky).

Krok III. byl k červnu 2015 formulován takto: Závěrečné vyhodnocení jednotlivých klíčových aktivit – zpracování výzkumu, který vyhodnotí přínosnost sociálních služeb pro cílovou skupinu a vypracování závěrečné zprávy o realizaci projektu a realizace odborné konference určené odborné veřejnosti, kde budou výsledky šetření prezentovány a

⁶ Viz Výsledky projednání Rady města Kolína ze 154. schůze konané dne 01.09.2014, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/916/63154.vysledky_projednani_rady_mesta_kolina_01.09.2014.pdf

⁷ Viz Výsledky projednání Zastupitelstva města Kolína z XXVII. zasedání konaného dne 22.09.2014, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/920/56xxvii.zm_22.09.2014_kopie.doc

⁸ Dostupné online z: <http://www.mukolin.cz/cz/obcan/socialni-a-navazne-sluzby/komunitni-planovani/komunitni-plan-2015-2019/>

vyhodnoceny. K určenému datu byla publikována evaluační studie, která celý projekt velice podrobně zhodnotila. Z formálního hlediska tedy došlo k částečnému naplnění tohoto cíle.

Posledním cílem vzdálené podpory byla **Příprava projektů zajišťujících kontinuitu sociálních služeb a dalších integračních opatření ve městě z evropských strukturálních fondů a dalších zdrojů + další rozvíjení těchto služeb**, to vše opět rozděleno do třech kroků. Prvním předpokladem (krok I.) mělo být Monitorování relevantních grantových a dotačních výzev. Od července 2014 dále měla být kromě vedoucího odboru sociálních služeb a zdravotnictví za tuto činnost odpovědná ASZ, která měla sestavit grantový kalendář. Grantový kalendář korespondoval s nastaveným monitoringem dotačních titulů Odboru dotací a veřejných zakázek, který obdrželi všichni pracovníci, kteří s danou problematikou pracují. Nicméně formálně byl úkol splněn.

Vedoucí odboru sociálních služeb a zdravotnictví měl být zodpovědný za krok II., Přenášení podnětů do pracovních skupin v rámci komunitního plánování sociálních služeb. Angažovanost I. Černovského v rámci činností Odboru patří mezi velmi nadprůměrné. Koordinátorkou komunitního plánování je M. Rusková, která předkládá zápisy i návrhy ke komentáři či úpravám I. Černovskému. Odpovědnost i aktivita jsou naplňovány.

Krokem III. pak mělo být samotné Zpracování projektů + zapojení relevantních partnerů. Zde byla definována spoluodpovědnost vzdálené podpory ASZ a také již potenciálně zapojených relevantních partnerů. V případě posledního kroku přešla veškerá odpovědnost přípravu a zpracování projektů na zapojené partnery. K naplnění cíle došlo pouze částečně.

4.3 Nastavení, udržitelnost a efektivita integračních mechanismů

Dříve ustavené lokální partnerství se neschází jako celek, ale scházejí se některé skupiny, které vycházejí z bývalých pracovních skupin. Je to skupina prevence kriminality, skupina sociálních služeb a skupina bydlení. Většina setkání probíhá spíše neformálně, četnost formálních setkání je výrazně nižší než v době působení ASZ.

Udržitelnost, případně prohloubení integračních mechanismů by městu Kolín mohla přinést další spolupráce s ASZ. Její možnost se v roce 2015 nabízela všem městům a obcím, se kterými ASZ již v minulosti spolupracovala. Spolupráce by měla staronovým partnerům přinést zejména možnost koordinovaného přístupu k financím z nového programového období Evropské unie. Rada města Kolína tuto možnost diskutovala na svém jednání v rámci 7. schůze konané dne 19. 1. 2015⁹ a rozhodla se ve spolupráci s ASZ pokračovat.

⁹ Viz Výsledky projednání Rady města Kolína ze 7. schůze konané dne 19.01.2015, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/946/887.vysledky_projednani_rady_mesta_kolina_19.01.2015.pdf

4.4 Hodnocení spolupráce obyvateli SVL

Oslovení obyvatelé SVL zcela nepřekvapivě nedokázali na obecné úrovni působení ASZ ve městě ohodnotit, neboť v naprosté většině případů o něm neměli tušení. Pokud ano, jednalo se o zkreslené informace. Respondenti se už lépe dokázali vyjádřit alespoň k jednotlivým projektům, i když z jejich vyjádření nelze činit široce zobecnitelné závěry – na úrovni jednotlivců se názory velice lišili. Zatímco jeden z respondentů velice pozitivně hodnotil vliv firmy Social Trade (rodinný příslušník získal ve firmě práci), druhý měl na její fungování opačný názor (syn tam nechce pracovat, neboť „on nerad dělá s většinou Romů“). Podobně je to i s názory na ostatní aspekty působení ASZ.

4.5 Další průběh spolupráce

Další spolupráce je očekávána vzhledem k podané přihlášce a potvrzením výběru lokality. Město Kolín se opět přihlásilo ke spolupráci s ASZ a výstupem nové spolupráce je Strategický plán sociálního začleňování města Kolín na období 2015 - 2018, který počítá s podáním investičních i neinvestičních projektů v celkovém rozsahu téměř 250 mil. Kč na 3 roky.

Vzhledem k personálním změnám v ASZ a historii vztahů lokálního konzultanta ASZ s lokálními partnery bude velmi důležitou otázkou volba nového lokálního konzultanta. Nicméně případný vstup nového lokálního konzultanta bude snazší s ohledem na nastavenou strukturu a neměnnou politickou situaci ve městě.

Důležitým předpokladem bezproblémového průběhu další spolupráce nebude však jen ochota „radnice“, vysoké cíle strategického plánu, ale především dostatek finančního krytí pro projekty. Město Kolín i přes svou snahu snižovat zadlužení, patří k nejzadluženějším městům své velikosti v Česku. Odpovědnost neleží pouze na městě, ale současně mají problémy s financováním i ostatní klíčoví aktéři v regionu, např. Prostor plus o.p.s. Podle sdělení ředitele Prostor plus o.p.s. P. Steklého se jedná o krátkodobý (cca 2 letý) útlum, který měl vliv na rozvoj služeb, nikoliv však jejich udržení. Příčinou je jednak přechodné období mezi dvěma programovacími období u strukturálních fondů a za druhé přechod financování služeb z MPSV na Středočeský kraj.

Služby týkající se vzdělávání, sociálního podnikání či finanční gramotnosti jsou provozovány a udržovány alespoň v základním režimu. Nové programovací období a pokračování spolupráce s ASZ je službami očekáváno jako předpoklad dalšího rozvoje.

5 Klíčová rozhodnutí a přístupy vedení obcí ke spolupráci

5.1 Změny v oblasti sociálních (integračních) politik

Jak konstatují různé dokumenty, zhoršení situace v lokalitě Zengrova bylo v podstatě způsobeno chybnou politikou města, které do této lokality sestěhovávalo zejména v 90. letech romské nájemníky. Poté, co se ukázalo, že to byl chybný přístup, počala ve městě snaha o řešení situace. Předchozí evaluace¹⁰ uvádí, že problematika sociálního začleňování byla sice zmíněna již v Integrovaném plánu rozvoje města Kolín pro období 2008–2015, ale k jejímu faktickému nastartování dochází až s příchodem ASZ. Tento okamžik lze vnímat jako potvrzení faktu, že město chce řešit situaci koncepčně. Pozitivní vliv na vnímání problematiky sociálního začleňování připisují autoři předchozí evaluace také novému vedení města, které povstalo po komunálních volbách v roce 2010, kdy se do čela radnice dostalo politické seskupení Změna pro Kolín. Jelikož toto seskupení svou pozici obhájilo i v následujících komunálních volbách v roce 2014, tak můžeme potvrdit, že v hrubých rysech se přístup města k agendě sociálního začleňování nezměnil do dnešních dnů. Částečné změny byly za toto období způsobeny odlišnými pohledy jednotlivých aktérů na parciální otázky spojené s agendou sociálního začleňování, někdy ve spojení s personálními změnami na některých důležitých postech (např. změna na pozici vedoucího odboru sociálních věcí a zdravotnictví v roce 2013).

Na městském úřadě vznikla pod odborem sociálních věcí a zdravotnictví pracovní pozice zabývající se dotacemi (měkkými projekty). Jedná se o dva pracovníky. Koordinaci s odborem rozvoje (investice) zajišťuje nově vzniklý odbor dotací a veřejných zakázek. Vedoucím odboru je P. Brožková. Bližší spolupráce mezi městem a Prostor plus o.p.s. a AVE Kolín je zajištěna díky spolupráci těchto tří subjektů, které řeší společný postup při nasazování pracovníků na VPP (blíže viz kapitola o projektech řešících zaměstnanost). Všechny tyto jmenované jednotlivosti lze jmenovat jako ukázkou toho, jak se pozitivním směrem změnil přístup města.

Pozornost je ale nutné věnovat i dalším organizacím, zejména Prostoru plus, o.p.s. Působení obecně prospěšné společnosti Prostor plus (dříve občanské sdružení Prostor), která se dlouhodobě věnuje široké paletě sociálních služeb, je pro město jednoznačným pozitivem. Společnost, která existuje již více než deset let, se věnuje např. terénnímu programu pro uživatele drog, provozuje nízkoprahové centrum pro děti a mládež nebo poskytuje sociální poradenství. Prostor plus je na poli sociálních služeb velice silným hráčem a významně doplňuje sociální služby poskytované městem a dalšími subjekty. Společnost byla či je

¹⁰ Kučera, P., Hurre, J., Trlifajová, L. (2012): Evaluace lokálního partnerství Kolín provedená v rámci zakázky Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2011.

realizátorem několika projektů vzniklých ze spolupráce s ASZ (Komunitní centrum Zengrovka, projekt Chci zůstat ve škole) a účastní se dalších aktivit (např. je jedním ze zakladatelů sociální firmy Social Trade). Existence společnosti, která působí i v dalších městech Středočeského kraje (např. je realizátorem projektu Klubus – mobilního nízkoprahového centra pro děti a mládež působícího v kutnohorských SVL), pozitivně ovlivňuje atmosféru v oblasti sociálních služeb ve městě a je příslibem kontinuity v této oblasti. Ohrožením je závislost společnosti na externím a projektovém financování služeb, kde mohou hrozit výpadky.

Ve spolupráci odboru sociálních věcí, odboru správy bytových a nebytových prostor a Prostor plus o.p.s. byla vytvořena Koncepce rozvoje sociálního bydlení na území města Kolína. Hlavní odpovědnou osobou byl místostarosta Růžička. Bližší informace o koncepci, výběrových kritériích a nediskriminačních principech je v kapitole bydlení.

V oblasti vzdělávání došlo k postupnému zapojování více školských zařízení tak, aby se integrační problematika netýkala pouze „vybraných“ zařízení. Posun (změna) je především v chápání komplexnosti a provázanosti vazeb na jiná odvětví. Příkladem výsledkem změny může být rozhodnutí o financování školních psychologů z příspěvků od města.

V oblasti prevence patologických jevů nedošlo k výrazným změnám, jedná se o dlouhodobě řešení situace. Změnou může být chápána flexibilnější reakce a implementace řešení vzniklých v rámci aktuálních potřeb.

6 Konkrétní dopady projektů

Tato kapitola přináší přehled a hodnocení konkrétních projektů a činností, které vznikly pro naplnění stanovených cílů, a které měly vést ke zlepšení situace ve jmenovaných oblastech. Vodítkem pro strukturu této kapitoly je schválený Strategický plán lokálního partnerství Kolín pro období 2012–2014, který uvádí zcela konkrétní Priority v jednotlivých oblastech, včetně východisek a kroků, které by měly vést k jejich naplnění (dlouhodobé a krátkodobé cíle). Tato strukturace dovoluje efektivně zhodnotit naplnění těchto jednotlivých priorit a cílů. Z této kapitoly je vyjmuta oblast bydlení, která je rozebrána v samostatné širší případové studii. Ta tvoří kapitolu 8 této evaluace. Z oblasti bydlení jsme naopak vyčlenili problematiku terénní sociální práce, která má přesahy do dalších oblastí a proto se jí věnujeme samostatně. Doplňkové cíle z organizační oblasti jsou komentovány v předchozích kapitolách 4 a 5.

6.1 Zaměstnávání

Oblast zaměstnávání byla vnímána jako jedna z klíčových. Výchozí situaci nejlépe popisuje úvod do problematiky ze schváleného strategického plánu¹¹: „I přesto, že v regionu sídlí několik velkých firem (TPCA, AVE a další), vyšší míra nezaměstnanosti se nevyhýbá ani městu Kolín. U osob žijících v podmínkách sociálního vyloučení se ovšem setkáváme s mnohem horší situací než u běžné populace. Tito lidé jsou většinou nízkokvalifikovaní či úplně bez kvalifikace, chybí jim pracovní návyky a často nemají zkušenosti s legální prací. Narážíme u nich na zkreslené představy o fungování trhu práce, které bývají doprovázeny nereálným očekáváním. U romské populace se bohužel setkáváme i s diskriminací ze strany zaměstnavatelů nebo kolegů na pracovišti.“

Řešení problematiky se uskutečnilo zejména v rámci pracovní skupiny zaměstnávání, která měla 5 členů.

6.1.1 Služby v zaměstnanosti

Podpora služeb v zaměstnanosti byla stanovena první prioritou v této oblasti.

Služby v zaměstnanosti v rámci své pracovní skupiny řešil především ÚP v Kolíně. Ředitel J. Máslík byl velmi aktivní člen skupiny a ve spolupráci s Prostor plus o.p.s. a městem Kolín nabízel či vyjednával možnosti u krajské pobočky v Příbrami. Kromě klasických služeb jako zprostředkování zaměstnávání, rekvalifikační kurzy, apod. nabízel zapojení do individuálních projektů MPSV, které měly napomoci cílové skupině. Jednalo se mimo jiné o zapojení do VPP (veřejně prospěšné práce) či SÚPM (společensky účelové pracovní místo).

¹¹ Viz Strategický plán lokálního partnerství Kolín pro období 2012–2014.

Společným a nikoliv dodatkovým řešením byl projekt na podporu služeb v zaměstnanosti. Od května 2012 do prosince 2013 ho realizoval o.s. Prostor pod názvem **Romové a mladí na trhu práce**.

Projekt obsahoval následující hlavní aktivity:

- realizace poradenských služeb, bilanční diagnostiky a pracovní diagnostiky, motivačních skupinových a individuálních schůzek s představiteli cílových skupin (určeno pro 40 osob)
- rekvalifikace představitelů cílových skupin (určeno pro 36 osob)
- vzdělávací semináře pro představitele cílových skupin
- zaměstnávání představitelů cílové skupiny (původně pro 15 účastníků projektu s nejlepšími předpoklady po dobu 8 měsíců)

Realizace projektu se neobešla bez určitých problémů:

- nezám a špatná docházka účastníků ve všech aktivitách projektu
- dlouhá přípravná fáze před nástupem na dotované pracovní místo (dále jen DPM) – v některých případech byla přípravná fáze až 9 měsíců než účastníci získali dotované zaměstnání u zaměstnavatelů (nejkratší přípravná fáze trvala 2-3 měsíce)
- vybraní kolínští zaměstnavatelé nemají zkušenosti s přijímáním osob na dotovaná pracovní místa

Projekt přes relativně pozitivní dopad na část cílové skupiny nebyl ve svém rozsahu prodloužen o další projekt. Nicméně jednotlivé aktivity (principy) se objevily i následujících projektech (Social trade nebo OSP). Hlavním nedostatkem v udržitelnosti projektu byl fakt, že zaměstnancům nebyla po skončení dotovaného pracovního místa nabídnuta dlouhodobá pracovní smlouva. „Navazující“ projekt „Veřejný prostor“, který je popsán v následující kapitole se soustředil svými aktivitami na stejnou cílovou skupinu. V rámci jedné z aktivit probíhaly semináře a rekvalifikační kurzy, kterými úspěšně prošlo téměř 35 osob (z 80 % muži).

Navazující službou (od března 2014) byla aktivita v rámci fakultativních činností sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi či v rámci služby sociálního poradenství. Opět zde probíhaly intenzivní kurzy a semináře zaměřené na finanční gramotnost, oddlužení, právní poradenství, atd. Výsledkem bylo celkem úspěšné zaměstnání pro vybrané osoby (šest osob). Více informací je popsáno v kapitole dostupné zaměstnávání.

6.1.2 Tvorba míst pro nekvalifikované osoby a osoby se sníženou kvalifikací

Tato priorita měla stanovený pouze jeden dlouhodobý cíl, kterým bylo do konce roku 2014 rozšíření počtu subjektů zaměstnávajících nekvalifikované osoby či osoby se sníženou kvalifikací. Tohoto stavu se mělo docílit dvěma cestami. Na prvním místě měli být vytipování potenciální zaměstnavatelé této skupiny osob a pomocí vhodných motivačních nástrojů mělo být dosaženo toho, aby navýšili počty takovýchto zaměstnanců. Druhou cestou mělo být

založení sociálního podniku, který by nově zaměstnal minimálně pět osob.

Vznik sociálního podniku byl podpořen projektem Veřejný prostor (registrační číslo CZ.1.04/3.1.06/30.00684) z prostředků ESF, operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ). Projekt se realizoval v datu 1. 12. 2013 až 30. 11. 2014. Cílem projektu bylo vytvoření soběstačného sociálního podniku, který by nabídl rovnoprávné pracovní uplatnění osobám znevýhodněným na trhu práce. Cílovou skupinou byly sociálně vyloučené osoby z romských lokalit v Kolíně. V rámci projektu byla zahájena činnost sociálního podniku, který dostal název Social Trade, s.r.o. Zakladateli podniku byli dva poskytovatelé sociálních služeb Prostor, o.s. a Magdaléna, o.p.s.

Je důležité poznamenat, že firma nevznikla „od stolu“, ale stála na zkušenostech pracovníků Prostor plus, o.p.s., zejména pak M. Prokopa, vedoucího sociálních programů v této organizaci. Se zaměstnáváním osob hůře umístitelných na trhu práce měl tehdejší Prostor, o.s. zkušenost, neboť ve spolupráci s kontaktním pracovištěm Úřadu práce ČR v Kolíně zaměstnával skupinu až osmi pracovníků formou veřejně prospěšných prací. Předmětem činnosti byl úklid veřejných prostranství.

V rámci projektu byl nakonec navržený vznik čtyřech pracovních míst, tj. o jedno místo méně, než bylo stanoveno ve strategickém plánu. Firma Social Trade nabízí zákazníkům údržbu zahrad, parků a veřejných prostor, výkopové práce nebo řemeslné práce. Důležitá je pro firmu práce se zaměstnancem. Nový pracovník se přibližně jeden měsíc zaškoluje v základních manuálních činnostech a je mu poskytována odborná a sociální podpora. Další měsíc čeká na zaměstnance postup do kategorie práce se strojem, kde je také proškolen a dále je mu poskytována podpora. Poté už pracovníci postupují do kategorie odborná práce a nejlepší z nich se mohou stát „experty“ či vedoucími pracovní skupiny.¹²

Během projektu prošlo kurzy či jim bylo zprostředkováno zaměstnání celkem 35 osobám. Podpora financování nově vzniklých pracovních míst byla limitujícím faktorem udržitelnosti. Po ukončení podpory nezůstal ani jeden člověk v zaměstnaneckém poměru, vyjma zaměstnanců Social trade s.r.o. Zaměstnavatelé (např. OBI, Tesco, SMSK, AVE) nenabídlí klientům prodloužení smlouvy, kteří tak většinou po 8-10 měsících ukončili pracovní poměr.

6.1.3 Systém prostupného zaměstnávání

Systém prostupného zaměstnávání je založený na několika stupních. Při hodnocení efektivnosti procesu je nutné zmínit několik základních předpokladů pro realizaci:

- finanční podpora strukturálních fondů EU. Bez realizace nástrojů národní politiky APZ by nedocházelo k uplatnění jednotlivých fází.

¹² Viz oficiální internetové stránky firmy, dostupné online z: <http://www.socialtrade.cz/>

- řešení komplexnosti problematiky postupného oddlužování klienta, které je limitním předpokladem pro vstup do jakéhokoliv stupně.
- vznik sociálního podnikání a existence sociálních podniků v regionu.

„Na Mělnicku a v Kolíně se systém nepodařilo plně nastavit, spíše jen dílčí části. Města zaměstnala pár lidí na veřejně prospěšných pracích, ale nezavedla celý systém,“ jak vypověděl pro novináře zaměstnanec ASZ Václav Zeman.¹³

Jako problematické se ukázalo udržení pracovníků u třetích firem, kterými byly např. OBI nebo AVE. Pracovníci se udrželi v podstatě jenom po dobu trvání projektu, což lze hodnotit jako neúspěch.

Nepovedlo se ani uplatnit výsledky analýzy pro vznik sociálního podniku ve městě, kterou nechala ASZ zpracovat v roce 2012. Výsledky nebyly pracovní skupinou akceptovány, respektive nebyly shledány za současných podmínek realizovatelnými.

Pozitivně lze však uvést, že etablování Social trade s.r.o. na trhu je základním kamenem pro další rozvoj. Vznik a udržení sociálního podniku v regionu značí nejen vůli a potřeby trhu, ale i plnění cílů předposledního stupně zaměstnávání osob. V rámci více jak dvouleté historie nedošlo mezi zaměstnanci k výrazné fluktuaci a v pracovním poměru zůstávají lidé více jak 12 měsíců (jeden zaměstnanec ji 26 měsíců).

Pros vstup do některého stupně prostupného zaměstnávání byla důležitá sociální práce s klientem. Potvrzení udávají i výsledky realizace projektu na podporu sociálně aktivizačních služeb (březen 2014). V rámci fakultativních činností probíhala intenzivní výuka a práce s klientem zaměřená např. na psaní CV, pracovní pohovory, atd. Výsledkem je uplatnění šesti osob z jedenácti na trhu práce, respektive u soukromých subjektů. Pět z nich je v pracovním poměru více jak jeden rok a bylo jim nabídnuto prodloužení smlouvy. V roce 2015 pokračovala stejná aktivita jen v nižším rozsahu (ukončení podpory IP Kolín) a výsledkem jsou další dva zaměstnaní klienti.

Celkově lze hodnotit prostupné zaměstnávání v rámci působení ASZ jako částečně úspěšné.

6.2 Vzdělávání a volný čas

Problematika vzdělávání a volného času se řešila v rámci stejnojmenné pracovní skupiny, která se scházela pravidelně. Zapojeni byli všichni důležití aktéři, včetně ředitelů základních škol. Pracovní skupina nadále nefunguje, nicméně schází se jednotliví aktéři na jiných skupinách a platformách, kde ovšem není sociální vyloučení hlavním tématem, ale

¹³ Viz Janoušková, P. (2015): Mít pracovní návyky a udržet si zaměstnání. Středočeská města se snaží lidem pomáhat. Středočeský deník, 5. 2. 2015, s. 5.

diskutují se zde všemožné otázky týkající se školské problematiky. „*My zde máme poměrně aktivní klub ředitelů v rámci bývalého okresu, takže tu máme vztahy nadstandardní.*“¹⁴ Na poli vzdělávání a volného času se řešilo několik souvisejících projektů.

6.2.1 Předškolní výchova

V situační analýze¹⁵ byl citován expert, podle kterého až 95 % dětí z lokality Zengrova nenavštěvovalo v roce 2011 mateřskou školu, což představuje značné omezení pro jejich budoucí rozvoj. Strategický plán proto stanovil v této oblasti ambiciózní dlouhodobý cíl, který zněl: do konce roku 2014 navštěvuje většina dětí ze sociálně vyloučené lokality předškolní vzdělávání. Situace se měla začít zlepšovat spoluprací mezi předškolním klubem, který v té době realizovalo o.s. Prostor, a mateřských škol. Pilotně měly být do mateřských škol umísťovány děti, které navštěvovaly tento klub.

Autoři předchozí evaluace nicméně upozorňovali, že tato opatření budou těžko proveditelná bez systémové změny v situaci, kdy je v Kolíně nedostatek míst v mateřských školách a „přednost dostávají děti zaměstnaných matek, což se velmi odlišuje od reality života rodin v SVL, kde zejména ve velkých rodinách je nepracující matka v domácnosti běžně považována za nutnost“. Tato slova se potvrdila a k výraznému zlepšení v oblasti nedošlo. Hodnocení stěžuje situace v Zengrově ulici (odchod velké části nájemníků), kdy je složité monitorovat situaci, ale dle zainteresovaných aktérů je na místě předpoklad, že děti z rodin bydlících nyní zejména na kolínských ubytovnách své děti do mateřských škol umísťují velice výjimečně.

6.2.2 Základní školství

Pro řešení situace v rámci základního vzdělávání by byl ideální koordinovaný přístup všech základních škol ve městě. V Kolíně je vzhledem k jeho velikosti otevřeno sedm základních škol, které slouží i žákům z okolních obcí. Je zřejmé, že rozložení žáků ohrožených sociálním vyloučením není v těchto školách rovnoměrné – tzn. některé školy nemusí tuto potřebu pociťovat, jiné školy se mohou obávat stigmatizace. Na počátku bylo konstatováno¹⁶, že „na kolínských běžných základních školách registrujeme větší zastoupení romských dětí na dvou z celkového počtu sedmi základních škol“, když jako nejproblémovější byla vnímána 4. ZŠ v Lipanské ul. Dále se „objevují i problémy s dětmi z nízkopříjmových rodin z majority zejména ze sídliště TPCA, kde je běžným jevem nezájem rodičů o vzdělávání svých dětí“. Přes toto všechno byla jediným výraznějším partnerem ASZ po dobu spolupráce pouze již zmiňovaná 4. ZŠ v Lipanské ulici (do školského obvodu této školy patří lokalita

¹⁴ Zdroj: B. Herčík, ředitel ZŠ Lipanská.

¹⁵ Viz Vrána, K. a kol. (2011): Situační analýza Kolín.

¹⁶ Viz Strategický plán lokálního partnerství Kolín pro období 2012–2014.

v Zengrově ulici, ředitel školy byl od roku 2010 také městským zastupitelem).

Priorita 1 strategického plánu proto byla formulována takto: Inkluzivní nástroje pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou zavedeny na základních školách v Kolíně. Prvním dlouhodobým cílem byl požadavek na rozmístění dětí ze sociálně vyloučeného prostředí na více základních škol ve městě. Tento cíl se naplnit nepodařilo – vše vystihuje komentář B. Herčíka, ředitele 4. ZŠ v Lipanské ul.: „Pak se třeba stalo, že přišlo 70 dětí do výběrových tříd a 15–20 Romů ze Zengrovky. Bylo to těžké, nechat je po hromadě, nebylo možné roztrhat je do tříd, to také nevypadalo dobře. V roce 2010 jsem se stal kolínským zastupitelem, tak jsem do toho začal trochu šťourat, že by bylo fajn, kdybychom si tyto oblasti nějak rozumně rozdělili. Setkalo se to s obrovskou nevolí na ostatních školách. V tomto nakonec nepomohla ani agentura.“

Druhým dlouhodobým cílem bylo zavedení pozic asistentů pedagoga pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a pro děti se sociálním znevýhodněním na vybraných kolínských základních školách do konce roku 2014. Můžeme konstatovat, že tento cíl se naplnit podařilo. Díky projektu financovanému z evropských fondů a iniciovanému ASZ začali asistenti pedagoga a navíc ještě školní psychologové působit dokonce na všech kolínských základních školách již ve školním roce 2013/2014. Sice se jednalo pouze o jednoletý projekt, na který se ale podařilo navázat díky aktivitě města Kolína a jeho zájmu v projektu pokračovat i nadále (viz níže).

Již ve školním roce 2013/2014 byl v Kolíně spuštěný projekt s názvem Chci zůstat ve škole (reg. č. CZ.1.07/1.2.33/02.0028), který byl financovaný z Evropského sociálního fondu (ESF) Evropské unie, Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) – celkem bylo alokováno 6,5 mil. Kč. Projekt vznikl na popud ASZ ve spolupráci s Prostor plus o.p.s. Na počátku do projektu vstoupilo všech sedm kolínských základních škol, ale 6. ZŠ v Ovčárecké ul. od projektu „z důvodů odlišných představ vedení školy a vedení projektu o realizaci projektu“¹⁷ odstoupila. Od listopadu 2013 ji v projektu nahradila ZŠ Červené Pečky (městys jižně od Kolína). Projekt proběhl pod záštitou občanského sdružení Prostor a jeho náplní bylo bezplatné využití služeb školních psychologů a školních speciálních pedagogů ve školním roce 2013/2014 (projekt trval 1. 5. 2013 – 31. 7. 2014).

Cílovou skupinou projektu bylo na počátku 3 000 žáků (později se toto číslo zvýšilo na 3 150 žáků) a 250 pedagogů. V prvotní fázi projektu, před započítáním školního roku 2013/2014 se budoval realizační tým, zjišťovaly se potřeby a specifika jednotlivých škol, párovali se odborní pracovníci a školy a byl věnován čas jejich vzájemnému poznávání. Mimo to se tvořil e-learningový projekt, který byl poté dostupný z webových stránek projektu. V samotném školním roce (od 2. 9. 2013 do 27. 6. 2014) došlo k působení psychologů a

¹⁷ Viz oficiální stránky projektu Chci zůstat ve škole, dostupné online z: <http://hcizustatveskole.cz/nas-tym/6-zs-ovcarecka.html>

speciálních pedagogů na školách. V rámci této činnosti se individuálně pracovalo s žáky, rodiči i pedagogy, pro které byly pořádány i semináře. Odborníci s žáky pracovali i skupinově. Celá tato činnost byla průběžně hodnocena s řediteli škol a hledala se možnost pokračování odborníků na školách. Při závěrečné fázi projektu (do 31. 7. 2014) se zejména hodnotila jeho úspěšnost.

Pro uvedení do kontextu a pro pochopení toho, proč byl tento projekt iniciován, můžeme uvést několik základních dat, která ilustrují naplnění cílů projektu, tak jak bylo uvedeno v oficiální dokumentaci¹⁸. Došlo k vytvoření Školních poradenských pracovišť (ŠPP) na sedmi zapojených školách v Kolíně (jedno bylo poté přeneseno do Červených Peček). Proběhlo celkem 243 programů ve 114 třídách: v 74 třídách proběhl jednorázový primárně preventivní program, se 40 třídami odborníci pracovali opakovaně, v některých třídách probíhala spolupráce s psychologem v průběhu celého školního roku. Práce speciálních pedagogů a psychologů byla zaměřena zejména na tyto cíle: zamezení předčasným odchodům žáků ze systému vzdělávání, zlepšení celkového sociálního klimatu v jednotlivých třídách i v celých školách, snížení rizika školní neúspěšnosti a následného opakování ročníku, snížení rizika přestoupení do systému speciálního vzdělávání, motivace žáků k dalšímu vzdělávání, tvořivému myšlení, ale i ke spolupráci, toleranci a otevřené komunikaci. Kromě těchto skupinových aktivit poskytovali odborníci také individuální péči. Celkově se jí dostalo 511 žákům. Psychologové měli 260 klientů (z toho 150 jednorázově a 110 opakovaně), speciální pedagogové měli 251 klientů (z toho 70 jednorázově a 181 opakovaně). Poslední statistický údaj se týká pedagogů – k 31. 1. 2014 jich bylo v e-learningu zaregistrováno 227 (z 249 pedagogických pracovníků, kteří v té době působili na zapojených školách), jejich účast tedy byla 91 %. Pedagogové absolvovali také závěrečný test, který úspěšně splnilo 224 z nich, a obdrželi certifikát.

Dokument¹⁹, který poskytla ASZ zpracovatelům této evaluace, obsahuje hodnocení projektu samotnými žáky, rodiči a pedagogy. Hodnocení žáků a rodičů můžeme pominout, neboť ho poskytli pouze tři žáci a jedenáct rodičů, což je velice malý vzorek. Naopak mezi pedagogy poskytlo zpětnou vazbu celkem 71 osob, tedy téměř celá třetina zapojených. S psychologem spolupracovalo 50 % pedagogů méně než pětkrát ve školním roce, 27 % občas (tj. alespoň jednou za měsíc) a 23 % často (tj. cca jednou v týdnu). Nejčastěji s psychologem pedagogové řešili problematiku vztahů ve třídě (35 %) a výchovné obtíže konkrétních žáků (32 %), méně již výukové obtíže konkrétních žáků (16 %), další témata okrajově. Podle 44 % pedagogů psycholog pomohl žákovi, kterého pedagog učí, v 36 %

¹⁸ Další data jsou dostupná v Databázi výstupů projektů OP VK, dostupné online z: <https://database.op-vk.cz/Project/Detail/973>

¹⁹ Prezentace s názvem Závěrečné zhodnocení projektu Chci zůstat ve škole, bez uvedení autorství a dalších podrobností.

pomohl celé třídě a v 15 % pomohl pedagogovi osobně. Z hlediska výhledu do budoucna bylo nejdůležitějším poznatkem, že 87 % pedagogů by chtělo psychologa (dokonce tutéž osobu, která tam působila) na své škole i v dalších letech, naopak 10 % pedagogů bylo proti.

Se speciálním pedagogem spolupracovalo 54 % pedagogů méně než pětkrát ve školním roce, 18 % občas (tj. alespoň jednou za měsíc) a 28 % často (tj. cca jednou v týdnu). Nejčastěji se speciálním pedagogem učitelé řešili problematiku výukových obtíží konkrétních žáků (36 %), dále problematiku vztahů ve třídě (25 %) a i výchovné obtíže konkrétních žáků (20 %). Další témata lze označit za okrajová. Podle 49 % učitelů pomohl speciální pedagog konkrétnímu žákovi, v 24 % případů pomohl celé třídě a v 19 % pomohl pedagogovi osobně. Speciálního pedagoga by dále na škole chtělo 85 % pedagogů (dokonce tutéž osobu, která tam působila), naopak 13 % pedagogů by jeho služby již nechtělo. V hodnocení e-learningu pedagogy také panovala spíše spokojenost, za užitečný a inspirativní ho označilo 75 % pedagogů. Jako neužitečný ho vnímalo 18 % učitelů.

V dokumentu²⁰ je uvedeno i hodnocení jeho zpracovatele. Zmiňuje se zde, že na počátku panovaly obavy a nedůvěra, které byly vyvolány zejména krátkodobostí projektu, kvalitou realizačního týmu, obtížemi při zajišťování pracoven na školách a v neposlední řadě nejasnými představami o náplni práce jednotlivých odborníků a při tvorbě zakázek. Navazuje konstatování, že „v průběhu realizace se podařilo většinu obav rozptýlit a vykomunikovat“ a při pololetním hodnocení byli všichni ředitelé s průběhem projektu spokojeni (již zde nefigurovala 6. ZŠ, která mezitím od projektu odstoupila). Již v této době se začaly vyhledávat možnosti pro pokračování působení těchto odborníků na školách i v dalším školním roce.

Díky kladnému hodnocení práce psychologů bylo v létě 2014 rozhodnuto o pokračování této služby. Na financování práce psychologa vyčlenilo město Kolín jako zřizovatel základních škol peníze v rozpočtu a navýšilo školám provozní prostředky, ze kterých si budou moci službu školního psychologa zajistit. Další financování tak již bylo zajištěno bez peněz z evropských fondů. Koordinátorem služby se stal Prostor plus o.p.s. Pozitivní zprávou je, že projekt pokračuje neustále, město přispělo prostředky na psychology a speciální pedagogy i ve školním roce 2015/2016.

Po ukončení realizace projektu jsou webové stránky www.chcizustatveskole.cz vytvořené během realizace projektu a to včetně e-learningu nadále veřejně k dispozici. Zájemcům z řad pedagogů z dalších škol je umožněno tento e-learning absolvovat. Školní psychologové a speciální pedagogové působí po ukončení projektu na sedmi školách v Kolíně a jedné škole v Červených Pečkách. Jejich činnost je hrazena z rozpočtu škol. Integrace e-learningu do tohoto projektu také zajistila částečné splnění třetího dlouhodobého cíle v oblasti základního školství, kterým bylo do konce roku 2014 zprovoznit systém průběžného

²⁰ Viz předchozí poznámka.

vzdělávání pedagogů, asistentů pedagogů a nepedagogických pracovníků neziskových organizací. E-learning byl zaměřený pouze na „běžné“ pedagogy, což představuje jisté omezení, na druhou stranu se ale jedná o nejširší skupinu z těchto třech jmenovaných.

6.3 Sociálně patologické jevy a sociální služby

Také jako v případě ostatních prioritních oblastí byla i pro tuto oblast vytvořena pracovní skupina. V rámci strategického plánu si stanovila reálné cíle, které byly splněny. Během působení ASZ došlo ke změně hlavního manažera prevence kriminality, kdy pan Steklý předal funkci panu Žákovi.

Příprava individuálních projektů na rozšíření sociálních služeb byla, co do rozsahu největší akcí na podporu SVL. Kombinací investiční části (IOP – komunitní centrum Zengrovka) a neinvestiční (SAS, OSP, terénní programy pro uživatele návykových látek a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež) vznikl komplex služeb koordinovaných městem Kolín (příjemce dotace), který neměl v historii obdoby.

Velký projekt „Rozvoj služeb a podpora sociální integrace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Kolíně“ (registrační číslo CZ.1.04/3.2.00/55.00024), který byl podpořen z OP Lidské zdroje a zaměstnanost, který realizovalo město Kolín v období 1. 7. 2013 – 30. 6. 2015, pokrýval značnou část sociálních služeb ve městě. Konkrétně se jednalo o sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS), odborné sociální poradenství (OSP), nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) a terénní programy pro uživatele návykových látek. Tyto služby a ještě další navazující fakultativní činnosti poskytoval Prostor plus o.p.s. Celý tento projekt se dočkal také velice podrobného evaluačního zhodnocení, na které lze případně zájemce odkázat²¹, a ze kterého citujeme nejpodstatnější údaje v dalších částech podkapitoly.

Vlivem ASZ se také promítl procesní důraz na problematiku SVL v rámci komunitního plánu rozvoje služeb, který po ukončení spolupráce se jevil jako velmi významný a pozitivní.

6.3.1 Prevence kriminality

V rámci prevence kriminality lze konstatovat jistou kontinuitu dlouhodobého vývoje. Velkým přínosem bylo šíření dobré praxe z města Sokolov. Na doporučení ASZ manažer kriminality (p. Steklý) a velitel městské policie (p. Prokeš) absolvovali návštěvu dané lokality a přinesly zajímavé podněty pro implementaci ve městě Kolín. Konkrétními příklady jsou např. zřízení/změna obchůzkových rajónů, posílení denních hlídek (velká změna do pracovních postupů), asistent prevence kriminality, atd.

Samostatným bodem je vznik tzv. digitální mapy trestných činů a přestupků, která svým rozsahem byla postupně vytvořena a na jaře 2015 úspěšně prezentována pro celostátní

²¹ Viz Radostný, L., Štěpánková, H., Vališ, D. (2015): Závěrečná evaluace projektu „Rozvoj služeb a podpora sociální integrace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Kolíně“.

použití. Přestože mediálně byla prezentována jako „předvídatelnost“ zločinu, jistá opatření, která z tohoto nástroje plynula, v důsledku snížila kriminalitu v roce 2014 o 50 % oproti roku 2010.

Další poměrně úspěšným projektem bylo zřízení 6 pracovních míst asistentů prevence kriminality. Uniformovaní civilní pracovníci, kteří předcházejí vzniku problémových situací svým pohybem po městě a doplňují činnost městské policie. Asistenti jsou hrazeni částečně z projektu ÚP v Kolíně. Původní myšlenka byla zaměstnávání osob ze SVL (obdobně v sousední Kutné Hoře), vzhledem k potřebám i zájmu jsou na pozice přijímáni i osoby mimo SVL (80 %).

6.3.2 Dluhové poradenství a finanční gramotnost

Dluhové poradenství na území Kolína bylo zajišťováno trojím způsobem – komerčním (za úplatu) a v rámci sociálních služeb (SAS a OSP). Pro cílovou skupinu SVL bylo v rámci poskytování sociální služby (SAS – Prostor plus) nabízeno poradenství, které zaznamenalo výrazný nárůst klientů. Omezená časová dispozice a rozsah služeb byl limitující pro naplnění potřeb poptávky. Poptávka pak logicky přinesla i komerční verze, které vznikly nezávisle na působení ASZ. Celkem v Kolíně působí 3 subjekty nabízející klientům z řad SVL dluhové poradenství – první 2 jsou zaměstnankyně Prostor plus, které provozují poradenství v sídle organizace a na stejném místě působí i GLE o.p.s., které poskytují poradenství zaměřené více na ochranu klienta v obchodním světě (smluvní podmínky, atd.)

Finanční gramotnost, respektive aktivity zaměřené na zvýšení základní finanční gramotnosti probíhaly ve třech směrech. Prvním je opět zaměření na dospělé osoby v rámci poskytování komplexní sociální služby SAS pod koordinací Prostor plus. Tato aktivita měla charakter seminářů a poradenství a byla součástí strategického plánu. Druhou aktivitou bylo a je pořádání pravidelných setkání s finančními odborníky v rámci vzdělávacích zařízení především základních škol (2. Stupeň). Tuto aktivitu zajišťovalo CEFIG o.s. (centrum pro finanční gramotnost), jmenovitě pan Podlešák a pan Janoušek. Třetí a z hlediska evaluace nejvýznamnější aktivitou je poskytování poradenství v rámci OSP, které bylo prioritně zaměřeno právě na tuto tematiku. V době trvání projektu vykazalo OSP celkem 2 404 kontaktů a bylo podpořeno celkem 120 osob²².

6.3.3 Podpora sanace rodiny

Během působení ASZ došlo v rámci několika projektů k nastavení služeb na podporu sanace rodiny. Původní sociální programy Prostor plus se transformovaly na několik úrovní. Terénní forma se soustředila na lokality přilehlé (ubytovny, samostatné rodiny a nově sídliště TPCA). Obecně docházelo v rámci LP k propojení potřeb a zlepšení komunikace. To mělo za

²² Viz Radostný, L., Štěpánková, H., Vališ, D. (2015): Závěrečná evaluace projektu „Rozvoj služeb a podpora sociální integrace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Kolíně“.

následek vytipování „problémových“ rodin a soustředění na individuální péči. Docházelo výrazně k propojení ve všech oblastech – předškolní a školní výchova, zaměstnanost, prevence kriminality až po psychosociální pomoc. Velký vliv na sanaci rodin mělo rozšíření (zřízení) komunitního centra Zengrova. Po dvouletém provizorním provozu se v rámci realizace zakázky na poskytování služby SAS (sociálně aktivizační služby) vydefinovaly personální, časové i finanční kapacity na podporu sanace rodin. Jelikož realizátor zakázky Prostor plus v tu samou dobu (2013-2015) realizoval i projekt Chci zůstat ve škole (2013-2014) docházelo k úzké spolupráci mezi psychology a sociálními pracovníky. Prohloubila se komunikace s OSPOD a PMS Kolín.

Pod DDM Býchory vzniklo v roce 2013 Středisko výchovné péče, které sídlí v budově Prostor plus na Kollárově náměstí.

Obecně byly cíle v rámci sanace rodin po formální stránce (podmínky) naplněny. Jejich hodnocení však podléhá delší časové komparaci. Nastavená udržitelnost výše zmíněných aktivit byla zajištěna v plném rozsahu kromě SAS.

7 Změny kvality života v lokalitách a v obcích

Tato část evaluace podává stručný přehled situace v kolínských SVL, přičemž ale nemá ambici být druhou situační analýzou „po letech“. Přesto považujeme za důležité – pokud bylo primárním cílem intervence ASZ zlepšit situaci osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách – se o lokalitách stručně zmínit. Vývoj v rámci nich může být vnímán jako další z indikátorů úspěšnosti spolupráce ASZ a města Kolína. Bytová situace osob v lokalitách je blíže rozebírána v kapitole 8, která je specifickou studií zaměřenou na tematiku bydlení.

7.1 Zengrova ulice

SVL Zengrova vznikla postupně od 90 let minulého století v důsledku specifického uplatňování bytové politiky města, respektive neexistencí bytové koncepce. SVL Zengrova byla hlavní oblastí, se kterou se město poprvé přihlásilo ASZ. Lokalita Zengrova měla při vstupu města do lokálního partnerství kapacitu cca 260 lidí (podle dřívějších údajů až 300 osob) s vysokou koncentrací Romů bydlících v lokalitě (až 80 %).

Během působení ASZ a především vlivem bytové politiky docházelo k postupnému vyklidňování až na 96 osob (červenec 2015). Vystěhování z lokality má několik příčin. Jednou z hlavních je nabídka záslužného systému (zrušení „stop stavu“ pro ostatní městské byty) a uplatňování dluhů na nájemném, kdy se obyvatelé dostávali do zadluženého „bludného“ kruhu. Dalším nepřímou příčinou je dostatek alternativních bydlení v regionu především ubytoven. V porovnání s předešlou evaluací u respondentů nepředstavuje Zengrova jednoznačně problémovou lokalitu a není tak vysoká potřeba změnit současný bydlení. Situace v lokalitě je oproti letům 2010-2013 výrazně lepší. Významný vliv na zlepšení klimatu má především Prostor plus a jeho realizované projekty, respektive města Kolína.

Volné byty v lokalitě nejsou obsazovány okamžitě, ale město v rámci naplňování cílů koncepce, chce jednotlivé (poškozené) byty postupně zrekonstruovat. Dochází k tomu průběžně (do konce roku 2015 – 4 byty) ve spolupráci se Social trade s.r.o. a odborem správy bytových a nebytových prostor.

Vzhledem ke své velikosti je Zengrova ulice i nadále největší SVL ve městě. Její význam však výrazně opadl.

7.2 Ubytovny

Existence SVL Zengrova nebyl jediným důvodem přihlášky města ASZ. Velkou měrou k tomu přispívají i ubytovny. Město Kolín disponuje jedním z největších počtů ubytoven na obyvatele v rámci ČR. Celkový počet soukromých či městských ubytoven je cca 32 s kapacitou vyšší než 1000 lůžek. Ubytovny ve městě vznikaly z důvodů potřeb agenturních či běžných zaměstnanců průmyslových zón především však zóny TPCA v Ovčárech. Vývoj pracovníků v průběhu let kolísal (finanční krize, atd.) a ubytovny se postupně stávaly

útočištěm obyvatel ze SVL. Odhadem 50 % kapacit ubytoven je obýváno osobami náležící do SVL. V celkovém počtu tak výrazně předčí Zengrovu ulici. Z toho důvodu město Kolín v roce 2014 vyhlásilo „stop“ na stavbu či zřízení nových ubytoven. Velký nárůst počtu ubytovaných byl také vzhledem k legislativním podmínkám v ČR. Čísla uváděná v počtu ubytoven jsou vzhledem k povaze „byznysu“ odhadované, jelikož soukromé ubytovny mohou figurovat i pod jiným názvem.

Přesné statistiky o pohybu osob jsou dostupné pouze u městských ubytoven. Ostatní subjekty monitoruje v rámci terénních programů Prostor plus.

Vzhledem k poslednímu vývoji byl ASZ kladen důraz na vznik terénních forem pomoci tak, aby monitorování potenciálních nově vzniklých SVL v rámci města bylo včas podchyceno.

7.3 Další problematické lokality

Další problematickou lokalitou v Kolíně se podle partnerů v posledních letech stává sídliště TPCA, které má vysoký podíl přistěhovaných zaměstnanců průmyslové zóny TPCA včetně občanů sousedních států – Slovensko a Polsko. Volné byty jsou po dohodě s TPCA obsazovány i úspěšnými žadateli v rámci záslužného systému přidělování bytů ze SVL Zengrova či jiných.

V okolí Kolína lze zmínit i další obce s problémy sociálního vyloučení. Vyšší podíl Romů je např. v Lipanech, Lošanech, Štolmíři, Nové vsi či ve Velkém Oseku. Situaci navíc ovlivňuje i např. vylidnění SVL Neškaredice u Kutné Hory. Pro podrobnější hodnocení je však potřeba časový odstup alespoň 1 rok.

7.4 Participace obyvatel

Participace obyvatel SVL na rozvoji komunity či nastavených aktivitách ASZ je omezená délkou působení či možnostmi zapojení. V rámci rozvoje Zengrovy lokality inicioval Prostor plus několik projektů. Relativně úspěšným byl pouze projekt financovaný z nadace VIA na revitalizaci dětského hřiště a zahrady. Pan Prokop koordinoval v roce 2012 mini projekt na zapojení komunity. Výsledek byl přijímán velmi kladně v rámci komunity. Vybudování hřiště i rekonstrukce zahrady proběhlo dle plánu, nicméně následné představy o údržbě zapříčinily neshody s AVE, respektive s městem Kolín a hřiště/zahrada bylo po dvou letech již v žalostném stavu.

Očekávaná participace obyvatel SVL na nově vzniklých pracovních pozicích asistent prevence kriminality nedošla úplnému naplnění. V současné době není ani jeden zaměstnanec ze SVL. Nicméně míra zapojení je ovlivněna možnostmi konkrétních osob. Určitým limitem je zadluženost (exekuce) a výše výdělku (podpory).

8 Případová studie – bydlení

Problematika bydlení byla stěžejním tématem tříleté spolupráce mezi ASZ a městem Kolín. Řešila se v rámci pracovní skupiny, která se scházela pravidelně za účasti všech klíčových aktérů. Již ve strategickém plánu bylo uvedeno, že pracovní skupina se zaměřila především na řešení situace v lokalitě Zengrova. To můžeme vnímat jako jisté omezení, obzvláště když ve zpětném pohledu víme, že problém v oblasti bydlení se projevil během působení ASZ ve městě jinde – došlo k přesunu velké části sociálně vyloučených osob na ubytovny na území celého města.

Hlavním cílem intervence bylo zlepšení pověsti lokality Zengrova a pro zdejší rodiny vytvoření možností, jak získat bydlení mimo lokalitu. Měl být vytvořen systém záslužného bydlení – lidem z lokality Zengrova, kteří splní daná kritéria, mělo být umožněno získat bydlení v jiné části města. Myšlenky byly rozvedeny formou dlouhodobých a krátkodobých cílů, které se měly dočkat naplnění během působení ASZ v Kolíně.

8.1 Dokumenty

Nejdůležitějším dokumentem, který schválila městská rada na svém zasedání 13. 8. 2012²³, byla Pravidla pro uzavírání nájemních smluv na byty v majetku města v rámci strategie pro stabilizování bytové situace v lokalitě Kolín, Zengrova a naplnění ZM schválených cílů Lokálního partnerství pro oblast bydlení („Záslužný systém podpory bydlení mimo lokalitu“, dále jen záslužný systém). Právě tento dokument měl být klíčem k řešení situace v Zengrově ulici.

Jelikož se cíle vytyčené v dokumentu kryjí s dlouhodobými cíli v oblasti bydlení definovanými ve strategii lokálního partnerství, považujeme za vhodné je zde ocitovat a později okomentovat jejich plnění. Byly specifikovány takto²⁴:

Do konce roku 2014 je stabilizována bytová situace v lokalitě Zengrova, tj. funguje systematická spolupráce relevantních úřadů, komisí a organizací za účelem

- a) splacení či snížení dluhů na nájemném,
- b) prevence vystěhování, tj. udržení si dlouhodobého nájemného bydlení pro osoby sociálně vyloučené, které plní smluvní podmínky vyplývající z titulu nájemních vztahů

²³ Viz Výsledky projednání Rady města Kolína ze 69. schůze konané dne 13. 08. 2012. Dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/716/3369.vysledky_projednani_rady_mesta_kolina_13.08.2012.pdf

²⁴ Viz Pravidla pro uzavírání nájemních smluv na byty v majetku města v rámci strategie pro stabilizování bytové situace v lokalitě Kolín, Zengrova a naplnění ZM schválených cílů Lokálního partnerství pro oblast bydlení („Záslužný systém podpory bydlení mimo lokalitu“).

a nenarušují občanské soužití,

- c) vytvoření příležitostí k přestěhování z lokality pro obyvatele, kteří si řádně plní povinnosti vyplývající z titulu nájemních vztahů a naplňují schválená kritéria,
- d) eliminace opakovaného poškozování městského majetku (společné prostory), snížení počtu sociálně vyloučených osob.

Do tohoto záslužného systému se mohli žadatelé hlásit dobrovolně, jedinou podmínkou bylo nemít k datu přihlášky vůči městu Kolín nedoplatky po lhůtě splatnosti. Po desetiměsíční lhůtě mohl daný žadatel požádat o byt mimo SVL, tj. mimo specifikované domy v Zengrově či Havlíčkově ulici (čp. 441A, 441B, 356, 357 a 872). Kromě trvajících bezdlužnosti vůči městu se posuzovala celá řada dalších kritérií. Kromě procedurálních záležitostí (souhlas se zpracováním osobních údajů, platná smlouva v dosavadním bydlišti) to byla zejména ekonomická kritéria: žadatel nesmí vlastnit byt nebo nemovitost k bydlení, má platnou smlouvu s dodavatelem energií nebo není v exekučním řízení nebo dlužníkem v insolvenčním řízení. Důraz byl kladen na budoucí příjmy: „[žadatel] má s ohledem na konkrétní budoucí výši nájemného a úhrad za plnění poskytovaná s užíváním bytu dostatečný a pravidelný finanční příjem. Výše příjmu se dokládá potvrzením zaměstnavatele o průměrném měsíčním příjmu za poslední tři měsíce, nebo potvrzením o starobním důchodu (invalidním důchodu, odměně pěstouna), u podnikatelů posledním daňovým přiznáním, apod., kdy do finančního příjmu se nezapočítávají sociální dávky a podpory všech typů s výjimkou dávky „odměna pěstouna“ a „přídavku na dítě“. Pravidelný příjem nájemce či nájemců (manželé) dosahuje minimálně výše životního minima, které se počítá za osobu či osoby nájemce (manželé) a dalších osob, ke kterým má nájemce vyživovací povinnost a tvořili by s nájemcem společnou domácnost. K takto vypočtenému životnímu minimu se pro posouzení dostatečného příjmu přičítá výše nájemného včetně služeb poptávaného bytu. Předpokladem je vždy příjem minimálně jednoho nájemce.“ Poslední dvě podmínky se týkaly „disciplíny“ žadatele: posledních 10 měsíců neporušil podmínky nájemní smlouvy v dosavadní lokalitě a jeho děti řádně plní povinnou školní docházku.

Zásadním ulehčením pro žadatele, které výrazně snižovalo práh dosažitelnosti nového bytu, byl fakt, že město při uzavření první šestiměsíční smlouvy na byt na jiné adrese nepožadovalo kauci. Kauze by byla požadována až při prvním prodloužení smlouvy na dalších šest měsíců. Po dodržování podmínek nájemní smlouvy by měl žadatel (resp. již nájemník) nárok na další prodloužení nájemní smlouvy, obvykle na dobu jednoho roku. Žádost o bydlení v jiné lokalitě vyhodnocuje Odbor správy bytových a nebytových prostor, „s přihlédnutím k vyjádření členů pracovní skupiny pro bydlení Lokálního partnerství“.

Dalšími dokumenty, které vešly v platnost v roce 2014 jsou směrnice k pronájmu

bytů²⁵ a směrnice pro pronájem sociálních bytů²⁶.

8.2 Záslužný systém v SVL Zengrova a jeho účinnost

Záslužný systém se stal účinným od schválení radou města, tj. od srpna 2012. Již v materiálech ASZ připravených jako hodnocení spolupráce v Kolíně za rok 2012 se uvádí, že systém byl „představen obyvatelům lokality Zengrova a někteří zájemci z jejich řad se do systému již přihlásili“. Start záslužného systému byl tedy nadějný, ale jinak se očekávání bohužel nenaplnila. Z dat, která poskytl odbor správy bytových a nebytových prostor po konzultaci s odborem sociálních věcí a zdravotnictví vyplývá, že v roce 2012 se do systému přihlásilo šest zájemců. Z tohoto počtu žadatelů jedni (starší manželský pár) splnili podmínky a nastěhovali se do nového bytu, kde žijí stále. Jedna z žadatelek splňovala podmínky pro přiznání bytu v domě s pečovatelskou službou, kam se také přestěhovala.

V následujícím roce 2013 bylo sedm zájemců. Jedna seniorka se opět přesunula do domu s pečovatelskou službou. Jedna rodina (otec, matka a dospělé děti) nedostala k přesunu z lokality doporučení a jedna domácnost (starší žena + vnučka) vrátila byt zpět a z lokality se odstěhovala vlastní cestou. V roce 2014 se přihlásili dva zájemci (jedna žádost byla později stažena) a díky systému se nikdo z lokality neodstěhoval. V roce 2015 nebyla podána zatím ani jedna žádost a nikdo se neodstěhoval. Během dosavadní účinnosti systému se tedy pouze jedným zájemcům podařilo zprostředkovat bydlení v jiné části města (starší manželský pár), což je velice nízká účinnost. K tomu lze připočítat dvě seniorky, které se přesunuly do domu s pečovatelskou službou, neboť zájem o záslužný systém mohl být stimulem přesunu z lokality.

Jako neúspěšný hodnotí záslužný systém např. I. Černovský, vedoucí sociálního odboru: *„Řešil se systém odbydlování ze Zengrovky, tzv. záslužný systém. To byla věc, která se ze strany agentury mediálně prezentovala, jako to nejlepší, co tady vzniklo, ale já bych se za to styděl, tohle prezentovat. Když se mi za dva roky podaří vystěhovat jednoho nebo dva lidi, tzn. že je to špatně.“* Právě z tohoto důvodu se nám nepodařilo mluvit s nikým, kdo se z lokality díky tomuto systému odstěhoval. Nájemníci, kteří v lokalitě nyní bydlí, nejsou schopni fungování systému nijak reflektovat. Obecně pouze hodnotí úbytek obyvatel v lokalitě (blíže viz následující podkapitola), jak dokládá tento respondent: *„Tady jsme sami mladí s rodinami, my si rozumíme, je to fajn. A většinou dlouho. Asi pět se jich odstěhovalo.“*

²⁵ Viz Směrnice č. 13 ze dne 26.5.2014, kterou se stanoví obecná pravidla pro uzavírání nájemních smluv na byty v majetku města Kolína, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Temp/n_63_sm-rnice%20%20-e.%2013-2014.pdf

²⁶ Viz Směrnice č. 14 ze dne 26.5.2014, kterou se stanoví obecná pravidla pro uzavírání nájemních smluv na sociální byty v majetku města Kolína, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Temp/n_8_sm_14.pdf

Ty byty jsou zatím prázdné – to je nevýhoda v zimě, protože tam nevětrají a my tu máme všude plíseň, už jsme to hlásili na městě.“

Nutno však podotknout, že výsledná podoba záslužného systému není odrazem snah ASZ, ale výsledkem shody lokálních partnerů. Stanovení kritérií pro vstup uchazečů do systému je výsledkem vzájemné komunikace, která odrážela potřeby ekonomické i sociální. Vysoký práh pro uchazeče byl nastaven s vědomím, že snížit lze relativně lehce, ale zvýšení je obtížnější.

Zhodnocení systému uvedeného v dokumentu „Hodnocení aktivit v oblasti sociální integrace za dobu působení ASZ v Kolíně“ uvádí jako hlavní limity fungování:

- nedostatečný příjem domácností - špatné hospodaření s prostředky
- OSBN paralelně začalo důsledněji řešit dluhy (odchod 80 osob za dva roky) – toto se ale nestihlo koordinovat s OSVZ a NNO – na začátku nižší spolupráce
- podrobné mapování situace rodin na počátku neproběhlo (struktura nájemníků, preference, možnosti splnit podmínky) - byla provedeno jen namátkové zjištění zájmu
- hledisko města (mít ze Zengrovky „normální“ lokalitu + zavést sociální bydlení) vs. hledisko nemalé části nájemníků (zůstat v relativně slušných bytech na Zengrovce)
- Záslužný systém je jen výše celkové situace (20 - 30 soukr. ubytoven, byty TPCA, migrace)
- absence koncepce bydlení města Kolína

Jelikož se jedná o limity provázané a hlavně dlouhodobé, nelze jejich míru omezení či eliminace jasně definovat. Za následné období tedy od června 2014, lze konstatovat následující:

- špatné hospodaření (nedostatečný příjem) je z pohledu evaluace problematika individuální, která má i svá individuální řešení. V obecné rovině můžeme konstatovat pouze existenci prevence – nástroje (služby) nastavené během působení ASZ v nabídce na území SVL.
- Podrobné mapování situace rodin probíhá průběžně. Téma zapojení do záslužného systému je dle pracovníků služeb (Prostor plus) vyhledáváno samotnými obyvateli SVL Zengrova. V ostatních lokalitách (ubytovny) je situace obdobná z června 2014.
- Limit týkající se hlediska města je částečně mírněn nastavením bližší spolupráce (v rámci lokálního partnerství) mezi odbory města (OSBNP a OSVZ), Prostor plus a obyvateli Zengrovky. I nadále zatím platí „stop“ stav na obsazování bytů horší kategorie a zároveň dochází k postupné rekonstrukci prázdných bytů.
- Záslužný systém se i nadále téměř „netýká“ situace obyvatel na ubytovnách
- Koncepce bydlení ve městě nebyla ještě radou města schválena. Přesto existuje již pre-finální verze, která počítá s vymezením několika desítek sociálních bytů (cca 90).

8.3 Vystěhovávání z lokality Zengrova

Kromě výše zmíněného záslužného systému, který umožnil několika rodinám lokalitu

opustit, se projevil ale i další fenomén. V rámci stabilizace lokality bylo již v počátku navrženo, aby bylo bydlení v lokalitě ukončováno problematickým rodinám, čímž by došlo zejména ke zlepšení pověsti lokality. Tento systém se začal aplikovat a vedl k velkému úbytku obyvatel z lokality. V současné době tak lokalitu Zengrova obývá cca třetina obyvatel oproti počátku spolupráce mezi ASZ a městem. To by samo o sobě nebylo negativem. Problematický je ale fakt, že většina obyvatel lokality se přesunula do ubytoven po celém Kolíně a došlo u nich k dalšímu sociálnímu propadu.

9 Závěry a doporučení

Projekty vázané na jednotlivé konkrétní cíle, které byly vytyčeny pro spolupráci mezi městem Kolín a ASZ nám mohou posloužit jako ukazatel úspěšnosti v jednotlivých oblastech. Z tohoto pohledu lze hodnotit působení ASZ v Kolíně jako smíšené. Podařilo se realizovat některé projekty, jejichž dopady lze hodnotit kladně – v první řadě zmiňme např. situaci kolem zaměstnávání sociálně vyloučených osob, kde se s relativním minimem dostupných prostředků podařilo realizovat zajímavé a funkční projekty (vznik sociálního podniku, služby v zaměstnanosti nebo systém prostupného zaměstnávání). Toto lze připsat zejména osobní iniciativě zapojených aktérů, v případě problematiky zaměstnanosti pracovníkům Prostor plus o.p.s.

Jako úspěšný je také nutné hodnotit projekt zavedení školních psychologů a asistentů pedagoga na kolínských základních školách, kteří zde působí i nadále po odchodu ASZ. Po počáteční nedůvěře i odstoupení jedné školy od projektu se tito pracovníci na školách etablovali a naprostá většina respondentů hodnotí jejich působení a vliv kladně.

Mezi negativy je nutné jmenovat zejména neúspěch ambiciózního projektu systému záslužného bydlení, který, ač byl precizně naplánován, dovolil změnit bydliště pouze jednotlivcům. S tímto problémem je úzce spojena i změna v lokalitě Zengrova, která se kvůli odchodu nájemníků změnila – sociálně vyloučených osob zde nyní žije méně. Nejednalo se bohužel ale o důsledek koncepčního řešení, ale o přesun těchto nájemníků zejména na ubytovny v rámci celého města, což jejich situaci zhoršilo.

Ke smíšenému vyznění spolupráce přispěl i závěr působení ASZ ve městě, kdy došlo po drobných názorových neshodách ke zhoršení komunikace mezi ASZ a vybranými aktéry. Z hlediska lokálních aktérů k tomu přispěl zejména pocit, že Agentura prosazuje řešení, která se neosvědčila, není schopná nést odpovědnost za nabízená řešení – a to jak v rovině obecné, tak zejména finanční. Kolín není prvním městem, kde k takovému rozkolu došlo a proto je z našeho pohledu důležité na začátku mnohem šířeji vysvětlit jednotlivým aktérům, co je možné od ASZ očekávat. Nyní je možné s novým systémem spolupráce mezi Agenturou a jednotlivými obcemi očekávat změnu (pro města, který spolupracují s ASZ v rámci tzv. Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám, jsou na základě schváleného SPSZ alokovány prostředky v OP zaměstnanost, OP Výzkum, vývoj a vzdělávání a Integrovaný regionální operační program) a zejména zde vidíme důvod toho, proč se Kolín opět ucházel (úspěšně) o pokračování spolupráce. Nicméně i tato motivace může přispět k tomu, že problematika sociálního začleňování ve městě nezapadne a situace zdejších obyvatel se bude nadále zlepšovat.

Zajištění kontinuity aktivit v oblasti sociálního začleňování by mělo umožnit i fungování pracovní skupiny orientované na osoby ohrožené sociálním vyloučením, která se scházela pravidelně ještě před stanovením plánu vzdálené podpory a ve schůzkách nadále

pokračuje. Stejně tak můžeme vidět pozitivní vliv procesu komunitního plánování, v rámci kterého se také scházejí důležité aktéři.

10 Seznam zdrojů

10.1 *Literatura, internetové stránky a další dokumenty*

Janoušková, P. (2015): Mít pracovní návyky a udržet si zaměstnání. Středočeská města se snaží lidem pomáhat. Středočeský deník, 5. 2. 2015, s. 5.

Kučera, P., Hurre, J., Trlifajová, L. (2012): Evaluace lokálního partnerství Kolín provedená v rámci zakázky Evaluace v lokálních partnerstvích v lokalitách z roku 2011. Centrum pro společenské otázky – SPOT, o.s.

Radostný, L., Štěpánková, H., Vališ, D. (2015): Závěrečná evaluace projektu „Rozvoj služeb a podpora sociální integrace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Kolíně“.

Vrána, K. a kol. (2011): Situační analýza Kolín. Demografické informační centrum, o.s.

Pravidla pro uzavírání nájemních smluv na byty v majetku města v rámci strategie pro stabilizování bytové situace v lokalitě Kolín, Zengrova a naplnění ZM schválených cílů Lokálního partnerství pro oblast bydlení („Záslužný systém podpory bydlení mimo lokalitu“).

Směrnice č. 13 ze dne 26.5.2014, kterou se stanoví obecná pravidla pro uzavírání nájemních smluv na byty v majetku města Kolína, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Temp/n_63_sm-rrnice%20%20-e.%2013-2014.pdf

Směrnice č. 14 ze dne 26.5.2014, kterou se stanoví obecná pravidla pro uzavírání nájemních smluv na sociální byty v majetku města Kolína, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/Temp/n_8_sm_14.pdf

Strategický plán lokálního partnerství Kolín pro období 2012–2014.

Výsledky projednání Rady města Kolína ze 69. schůze konané dne 13. 08. 2012. Dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/716/3369.vysledky_projednani_rady_mesta_kolina_13.08.2012.pdf

Výsledky projednání Rady města Kolína ze 154. schůze konané dne 01.09.2014, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/916/63154.vysledky_projednani_rady_mesta_kolina_01.09.2014.pdf

Výsledky projednání Rady města Kolína ze 7. schůze konané dne 19.01.2015, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/946/887.vysledky_projednani_rady_mesta_kolina_19.01.2015.pdf

Výsledky projednání Zastupitelstva města Kolína z XXVII. zasedání konaného dne 22.09.2014, dostupné online z: http://www.mukolin.cz/prilohy/ProgramyUsneseni/920/56xxvii.zm_22.09.2014_kopie.doc

Závěrečné zhodnocení projektu Chci zůstat ve škole, bez uvedení autorství.

10.2 *Rozhovory s aktéry*

- Rozhovor s M. Prokopem a M. Partlovou (vedoucí a zástupce vedoucího sociálních programů Prostor plus o.p.s.) – červen 2015
- Rozhovor s J. Francem, (ředitel Social trade s.r.o.)červen 2015
- Rozhovor s T. Růžičkou (místostarostou města Kolína pro sociální oblast, působil v několika pracovních skupinách)
- Rozhovor s V. Prokešem (velitel Městské policie KO)
- Rozhovor s J. Michalčíkem (vedoucí odboru správy bytových a nebytových prostor)
- Rozhovor s I. Černovským (vedoucí odboru sociálních věcí města Kolína)
- Rozhovor s M. Ruskovou (koordinátorkou komunitního plánování soc. služeb)
- Rozhovor s R. Paňkovou (vedoucí oddělení soc. péče a zdravotnictví)
- Rozhovor s L. Dlouhou (lokální asistentka ASZ, koordinátorka IP projektů města)
- Rozhovor s T. Žákem (manažer prevence kriminality)
- Rozhovor s E. Benešovou (ředitelka probační a mediační služby)
- Rozhovor s J. Máslíkem (ředitel pobočky ÚP v Kolíně)
- Rozhovor s bývalým lokálním konzultantem M. Greinederem
- Rozhovor s ředitelem 4. ZŠ B. Herčíkem
- Rozhovory s obyvateli SVL v Zengrově ulici
- Rozhovory s respondenty žijícími na Ubytovnách
- Rozhovory se zaměstnanci Social trade
- Rozhovory s respondenty, kteří si chtějí zachovat zcela anonymitu